

УДК 36.02.48.12

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.6>**Альона КОРОЛЬ**

докторка філософії (PhD), голова громадської організації «ЛогоКлуб», доцентка кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна, 21100

ORCID: 0000-0003-0392-4113

Бібліографічний опис статті: Король, А. (2025). Особливості мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 40–47, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.6>

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Стаття присвячена дослідженню специфіки мовленнєвого розвитку дітей у віці від народження до трьох років. Авторка висвітлює ключові етапи формування мовлення в ранньому віці, починаючи від довербального періоду (крик, гуління, белькіт) до появи перших слів та фраз. Розглядаються фізіологічні та психологічні передумови мовленнєвого розвитку, зокрема, роль центральної нервової системи, слухового аналізатора, артикуляційного апарату та пізнавальних процесів. Аналізуються фізіологічні (ЦНС, слух, артикуляційний апарат) та психологічні (пізнавальні процеси) передумови мовленнєвого розвитку, а також вплив соціального середовища (комунікація з дорослими, наслідування, ігри). Висвітлюються чинники, що негативно впливають на розвиток мовлення (спадковість, перинатальні ураження, хвороби, несприятливе оточення). Наведено аналіз можливих порушень у мовленнєвому розвитку, методи їх діагностики та корекції. Надаються рекомендації для батьків та педагогів щодо створення оптимальних умов для розвитку мовлення (розвиваючі ігри, вправи, методики).

Значна увага приділяється впливу соціального середовища на формування мовленнєвих навичок. Підкреслюється важливість комунікації з дорослими, наслідування, мовленнєвих ігор та інших форм взаємодії для стимулювання розвитку мовлення. Автори аналізують чинники, які можуть негативно впливати на мовленнєвий розвиток, такі як спадковість, перинатальні ураження, соматичні захворювання, несприятливе соціальне оточення.

У статті також подається аналіз можливих порушень мовленнєвого розвитку дітей раннього віку та розглянуто методи їх діагностики і корекції. Наводяться рекомендації для батьків та педагогів щодо створення оптимальних умов для мовленнєвого розвитку дітей, включаючи використання спеціальних розвиваючих ігор, вправ та методик. Стаття подає комплексний огляд особливостей мовленнєвого розвитку дітей раннього віку, висвітлюючи як нормативні аспекти, так і можливі порушення. Наведений у статті матеріал буде корисним для фахівців, які працюють з дітьми раннього віку (педіатри, неврологи, логопеди, психологи, педагоги), а також для батьків, які прагнуть краще зрозуміти процес формування мовлення у своїх дітей.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, ранній вік, довербальний період, психологічні передумови, соціальне середовище, порушення мовленнєвого розвитку, спеціальна освіта.

Альона KOROL

Doctor of Philosophy (PhD), Head of the NGO 'LogoClub', Associate Professor at the Department of Preschool Education, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Ostrozhskogo str., 32, Vinnytsia, Ukraine, 21100

ORCID: 0000-0003-0392-4113

To cite this article: Korol, A. (2025). Osoblyvosti movlennievoho rozvytku ditei rannoho viku [Features of speech development of young children]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 40–47, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.6>

PECULIARITIES OF SPEECH DEVELOPMENT OF YOUNG CHILDREN

The article is devoted to the study of the specifics of speech development of children aged from birth to three years. The authors highlight the key stages of speech formation at an early age, starting from the preverbal period (crying, humming, babbling) to the appearance of the first words and phrases. The physiological and psychological prerequisites for speech development are considered, including the role of the central nervous system, auditory analyser, articulation apparatus and cognitive processes. The physiological (central nervous system, hearing, articulation apparatus) and psychological (cognitive processes) prerequisites for speech development, as well as the influence of the social environment (communication with adults, imitation, games) are analysed. The factors that negatively affect speech

development (heredity, perinatal damage, illness, unfavourable environment) are highlighted. An analysis of possible deviations in speech development, methods of their diagnosis and correction are presented. Recommendations for parents and teachers on creating optimal conditions for speech development (educational games, exercises, techniques) are given.

Considerable attention is paid to the influence of the social environment on the formation of speech skills. The importance of communication with adults, imitation, speech games and other forms of interaction to stimulate speech development is emphasised. The authors analyse the factors that can negatively affect speech development, such as heredity, perinatal injuries, somatic diseases, and unfavourable social environment. The article also presents an analysis of possible deviations in the speech development of young children and discusses methods of their diagnosis and correction. Recommendations for parents and teachers on creating optimal conditions for children's speech development, including the use of special developmental games, exercises and techniques, are given.

In general, the article provides a comprehensive overview of the peculiarities of the speech development of young children, highlighting both normative aspects and possible deviations. The material will be useful for specialists working with young children (paediatricians, neurologists, speech therapists, psychologists, teachers), as well as for parents who want to better understand the process of speech development in their children.

Key words: speech development, early age, preverbal period, psychological prerequisites, social environment, speech development disorders, special education.

Актуальність проблеми. Актуальність проблеми особливостей мовленнєвого розвитку дітей раннього віку зумовлена низкою чинників, які підкреслюють її важливість для індивідуального розвитку дитини та суспільства загалом. Ранній вік (від народження до 3 років) є сенситивним періодом для формування мовленнєвих навичок. У цей час мозок дитини активно розвивається, формуються нейронні зв'язки, що лежать в основі мовлення. Пропущені або неадекватні стимули в цей період можуть мати довгострокові наслідки для розвитку мовлення та інших когнітивних функцій. Як вже було зазначено, мовлення є невід'ємною частиною когнітивного, соціально-емоційного та особистісного розвитку. Затримки або порушення мовлення в ранньому віці можуть призвести до труднощів у навчанні, соціальній адаптації, емоційних проблем та загального зниження якості життя дитини. Спостерігається тенденція до зростання кількості дітей з різними формами мовленнєвих порушень, що може бути пов'язано з різними причинами, включаючи екологічні фактори, стреси, зміни в стилі життя батьків тощо. Це вимагає поглибленого вивчення причин та механізмів виникнення цих порушень, а також розробки ефективних методів діагностики та корекції.

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами, які можуть впливати на взаємодію батьків з дітьми та, відповідно, на мовленнєвий розвиток. Наприклад, збільшення часу, проведеного за екранами гаджетів, може зменшувати живе спілкування та стимулювання мовлення. Вивчення впливу цих факторів є актуальним для розробки рекомендацій для батьків. Чим раніше виявлено

мовленнєві проблеми та розпочато корекційну роботу, тим ефективнішими є результати. Тому розробка та вдосконалення методів ранньої діагностики та ефективних корекційних програм є надзвичайно актуальною. Мовленнєвий розвиток кожної дитини є унікальним. Розуміння індивідуальних особливостей та потреб кожної дитини дозволяє розробляти ефективні стратегії підтримки та розвитку її мовленнєвих здібностей.

Відповідно до вищезазначеного, проблема особливостей мовленнєвого розвитку дітей раннього віку є надзвичайно актуальною з наукової, практичної та соціальної точок зору. Вивчення цієї теми дозволяє краще розуміти механізми формування мовлення, виявляти та коригувати можливі порушення, а також розробляти ефективні стратегії для підтримки та стимулювання гармонійного мовленнєвого розвитку кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку та становлення мовлення у дітей залишається предметом постійного наукового інтересу в різних галузях знань, зокрема в психології, лінгводидактиці та педагогіці. У сучасних дослідженнях ця проблема активно вивчається в контексті різноманітних підходів і аспектів. Значний внесок у її розробку зробили такі вчені, як А. Богуш, Е. Данілавичюте, Л. Іщенко, Л. Калмикова, К. Крутий, Т. Піроженко, М. Вашуленко, О. Кононко, Н. Савінова, З. Ленів, М. Породько, Н. Чередніченко, Ю. Рібцун, В. Тищенко, М. Шеремет та інші.

Мета дослідження полягає в комплексному висвітленні ключових аспектів формування мовлення у дітей віком від народження до трьох років.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Мовленнєвий розвиток є багатограним та складним процесом, який починається задовго до появи перших усвідомлених слів і охоплює не лише здатність вимовляти звуки, але й розуміти мову, використовувати її як засіб комунікації та пізнання. У ранньому віці, від народження до трьох років, відбувається інтенсивне закладання фундаменту для подальшого успішного оволодіння мовою. Теоретичне усвідомлення цього періоду ґрунтується на розумінні фізіологічних, психологічних та соціальних передумов, що взаємодіють і впливають на формування мовленнєвих навичок (Богуш, 2004).

Фізіологічні основи мовленнєвого розвитку в ранньому віці нерозривно пов'язані з дозріванням центральної нервової системи (ЦНС), зокрема кори головного мозку. Вже в перші роки життя відбувається активне формування та дозрівання ключових мовленнєвих зон – зони Брока, що відповідає за моторне мовлення (здатність вимовляти звуки та слова) та зони Верніке, яка є центром розуміння мовлення. Утворення нових нейронних зв'язків та їхнє зміцнення під впливом мовленнєвих стимулів з навколишнього середовища є основою для формування мовленнєвих навичок. Важливу роль відіграє дозрівання слухового аналізатора, який дозволяє дитині сприймати та розрізняти звуки мови, інтонації, темп та ритм мовлення дорослих. Без здатності чути мову процес її засвоєння є значно ускладненим або навіть неможливим. Паралельно з цим відбувається формування та удосконалення роботи артикуляційного апарату, що включає язик, губи, м'яке піднебіння, голосові зв'язки. Розвиток дрібної моторики, що впливає на точність та скоординованість рухів артикуляційних органів, є необхідною умовою для правильної вимови звуків (Богуш, 2009).

Окрім фізіологічних передумов, мовленнєвий розвиток у ранньому віці тісно пов'язаний з дозріванням та функціонуванням психологічних процесів. Пізнавальний розвиток є фундаментальною основою для формування мовлення. Сприймання дозволяє дитині диференціювати звуки мови, співвідносити слова з об'єктами, явищами та діями в навколишньому світі, формуючи таким чином перші асоціації між словом та його значенням. Увага є необхідною для зосередження на мовленні дорослих, виділення в ньому значущих елементів,

що сприяє його кращому засвоєнню. Пам'ять відіграє ключову роль у запам'ятовуванні слів, фраз, інтонаційних зразків, що стає основою для формування активного та пасивного словника. Мислення, хоча на ранніх етапах є переважно наочно-дієвим, починає тісно взаємодіяти з мовленням (Гурковська, 2007).

Мовлення стає не лише засобом комунікації, але й інструментом мислення, допомагаючи дитині класифікувати, узагальнювати та встановлювати зв'язки між об'єктами та явищами. Емоційний розвиток також чинить значний вплив на мовленнєвий розвиток. Позитивні емоції, відчуття безпеки, любові та підтримки з боку дорослих створюють сприятливий психологічний клімат, що сприяє активному мовленнєвому спілкуванню. Дитина, яка відчуває себе комфортно та захищено, більш охоче вступає у вербальну взаємодію з дорослими, наслідує їх мовлення та експериментує з власною мовленнєвою діяльністю. Негативні емоції, стрес, відсутність емоційного контакту можуть гальмувати мовленнєвий розвиток.

Соціальне середовище відіграє визначальну роль у мовленнєвому розвитку дитини раннього віку. Мова є соціальним явищем, і її засвоєння відбувається в процесі спілкування з іншими людьми. Комунікація з дорослими є головним джерелом мовленнєвих зразків. Батьки та інші дорослі, які багато розмовляють з дитиною, називають предмети, описують дії, читають книжки, співають пісні, створюють насичене мовленнєве середовище, яке стимулює розвиток мовлення. Наслідування є одним із основних механізмів навчання мовлення у ранньому віці. Діти імітують звуки, слова, фрази та інтонації дорослих, поступово опановуючи правила мови. Мовленнєві ігри, пісеньки, потішки, які супроводжуються жестами та мімікою, не лише розважають дитину, але й сприяють розвитку слухового сприйняття, ритмічного слуху, артикуляційного апарату та розуміння зв'язку між словом і дією (Саприкіна, 2009).

Важливою є якість мовленнєвої взаємодії. Відсутність достатньої мовленнєвої стимуляції, так звана мовленнєва депривація, може мати значні негативні наслідки для мовленнєвого розвитку дитини, призводячи до значних затримок або навіть стійких порушень. Вплив сучасних технологій також необхідно враховувати. Хоча деякі освітні додатки та програми можуть

мати певну цінність, надмірне проведення часу за екранами гаджетів обмежує можливості для живого, емоційно насиченого спілкування з дорослими та однолітками, що є критично важливим для повноцінного мовленнєвого розвитку (Саприкіна, 2009).

Теоретичне усвідомлення мовленнєвого розвитку в ранньому віці підкреслює його комплексний характер, що залежить від злагодженої роботи фізіологічних систем, активного дозрівання психологічних процесів та насиченої соціальної взаємодії. Розуміння цих взаємозв'язків є фундаментальним для розробки ефективних стратегій підтримки мовленнєвого розвитку дітей, своєчасного виявлення можливих порушень та надання кваліфікованої допомоги. Цей період є вікном можливостей, а використання його потенціалу визначає траєкторію подальшого мовленнєвого, пізнавального та соціального розвитку дитини (Богущ, 2011).

Мовленнєвий розвиток не відбувається ізольовано, він тісно пов'язаний з дозріванням центральної нервової системи та розвитком інших психічних процесів. Розглянемо основні передумови, що забезпечують формування мовлення у дітей раннього віку.

Центральною ланкою в формуванні мовлення є центральна нервова система (ЦНС), зокрема кора головного мозку. Вже в ранньому віці відбувається активне дозрівання мовленнєвих зон мозку – зони Брока, яка відповідає за моторне мовлення, та зони Верніке, яка відповідає за розуміння мовлення. Утворення нових нейронних зв'язків під впливом мовленнєвих стимулів є основою для формування мовленнєвих навичок.

Слуховий аналізатор відіграє ключову роль у сприйнятті та розрізненні звуків мови. Здатність чути мову дорослих, розрізняти звуки та інтонації є необхідною умовою для формування власного мовлення. Будь-які порушення слуху в ранньому віці можуть значно гальмувати мовленнєвий розвиток.

Артикуляційний апарат, який включає язик, губи, м'яке піднебіння, голосові зв'язки, забезпечує можливість відтворення звуків мови. Розвиток дрібної моторики, що впливає на рухливість артикуляційних органів, також є важливим для правильної вимови звуків (Боярчук, 2022).

Мовленнєвий розвиток тісно пов'язаний з пізнавальними процесами. Сприймання допо-

магає дитині розрізняти звуки мови, об'єкти та явища навколишнього світу, співвідносити слова з їх значеннями. Увага необхідна для зосередження на мовленні дорослих та виділення в ньому значущих елементів. Пам'ять дозволяє запам'ятовувати слова, фрази та їх значення. Мислення є основою для розуміння мовлення, формування узагальнень та зв'язків між словами. Взаємозв'язок мовлення та мислення особливо очевидний у ранньому віці, коли мовлення починає відігравати роль засобу мислення.

Емоційний розвиток також впливає на мовлення. Позитивні емоції, відчуття безпеки та підтримки сприяють активному мовленнєвому спілкуванню. Дитина, яка відчуває емоційний комфорт, охоче вступає в контакт з дорослими та наслідує їх мовлення (Богущ, Маліновська, 2017).

Соціальне середовище є визначальним фактором у мовленнєвому розвитку дитини. Комунікація з дорослими є головним джерелом мовленнєвих зразків. Батьки та інші дорослі, які спілкуються з дитиною, коментують події, читають книжки, співають пісні, створюють сприятливе мовленнєве середовище. Наслідкування є одним із основних механізмів навчання мовлення. Діти імітують звуки, слова та інтонації дорослих, поступово оволодіваючи мовою. Мовленнєві ігри, пісеньки, потішки сприяють розвитку слухового сприйняття, ритмічного слуху та артикуляційного апарату. Відсутність належної мовленнєвої стимуляції, так звана мовленнєва депривація, може суттєво гальмувати мовленнєвий розвиток.

Мовленнєвий розвиток дітей раннього віку проходить через кілька послідовних етапів, кожен з яких характеризується своїми особливостями.

Довербальний період (до 1 року). Він передуює появі перших усвідомлених слів, але є надзвичайно важливим для закладання основ мовлення. Першою формою комунікації дитини є крик. Через різні відтінки крику дитина повідомляє про свої потреби (голод, дискомфорт). Приблизно з 2–3 місяців з'являється гуління – приємні протяжні звуки, які дитина вимовляє, відчуваючи комфорт. Це є своєрідним експериментуванням з голосовим апаратом (Крутій, 2007).

З 4–6 місяців з'являється белькіт – повторення однакових складів. Белькіт є важливим етапом, оскільки він готує артикуляційний апарат до вимови слів. У цей період дитина також

починає розуміти інтонації дорослих та реагувати на них, а згодом – розуміти прості слова, особливо ті, що супроводжуються жестами або пов'язані з повсякденними предметами та діями.

Період перших слів (від 1 до 1,5 року). Це період появи перших усвідомлених слів. Слова дитини на цьому етапі можуть бути нечіткими, часто складатися з одного або двох складів. Навіть одне слово може виражати ціле речення (так зване однослівне речення). Наприклад, «дай» може означати «Дай мені іграшку». Важливо відзначити, що пасивний словник дитини (слова, які вона розуміє) значно перевищує активний словник (слова, які вона вживає).

Період фраз (від 1,5 до 2 років). На цьому етапі відбувається значний стрибок у мовленнєвому розвитку – дитина починає поєднувати слова у прості двослівні фрази. Це свідчить про початок формування граматичних зв'язків між словами. Активний словник дитини стрімко зростає. Вона починає використовувати деякі граматичні форми, хоча часто з помилками. Розвивається діалогічне мовлення – дитина може відповідати на прості запитання та ставити їх (Трифоновна, 2008).

Розвиток зв'язного мовлення (від 2 до 3 років). До трьох років мовлення дитини стає більш складним і зв'язним. Вона починає використовувати складніші речення, з'являються сполучники, прийменники. Дитина засвоює основні граматичні категорії (рід, число, відмінок дієслів), хоча помилки все ще можливі. Діалогічне мовлення стає більш розгорнутим, дитина може підтримувати розмову на прості теми. Також з'являються елементи монологічного мовлення, наприклад, дитина може переказувати прості історії або описувати зображення.

На мовленнєвий розвиток дітей раннього віку можуть впливати різноманітні чинники, як сприятливі, так і несприятливі. Розуміння цих чинників допомагає своєчасно виявляти ризики та вживати заходів для підтримки дитини. До таких чинників ризику належать (Трифоновна, 2008):

- Спадковість. Наявність мовленнєвих порушень у родичів може підвищувати ризик їх появи у дитини.
- Перинатальні ураження. Ускладнення під час вагітності або пологів, що можуть призвести до ураження ЦНС та негативно вплинути на мовленнєвий розвиток.

- Соматичні захворювання. Деякі хронічні захворювання, інфекції в ранньому віці можуть ослабити організм дитини та вплинути на дозрівання мозкових структур.

- Несприятливе соціальне оточення. Недостатність комунікації з дорослими, відсутність мовленнєвої стимуляції, надмірне використання гаджетів, які обмежують живе спілкування, є значними чинниками ризику. Мовленнєва депривація – ситуація, коли дитина не отримує достатньо мовленнєвих зразків та стимулів для розвитку.

- Вплив сучасних технологій. Надмірне проведення часу за екранами планшетів, телефонів та телевізора може обмежувати можливості для активного мовленнєвого спілкування та негативно впливати на розвиток мовлення (Івах, Пантюк, 2011).

У дітей раннього віку можуть спостерігатися різні мовленнєві порушення (Боярчук, 2022). Найпоширенішими з них є:

- Затримка мовленнєвого розвитку (ЗМР). Відставання від вікових норм у появі та розвитку мовленнєвих навичок. Дитина може почати говорити пізніше, мати обмежений словниковий запас, труднощі з побудовою фраз.

- Дислалія (порушення звуковимови). Труднощі з правильною вимовою окремих звуків або груп звуків. Це можуть бути пропуски, заміни або спотворення звуків.

- Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ). Більш складне порушення, яке охоплює всі компоненти мовлення – фонетико-фонематичний бік (сприйняття та розрізнення звуків), лексику (словниковий запас), граматику (правила побудови фраз).

- Заїкання. Порушення темпо-ритмічної організації мовлення, що проявляється в повторенні звуків, складів, слів або зупинках під час мовлення (Богущ, 2011).

Рання діагностика мовленнєвих порушень є ключовим фактором успішної корекції. Чим раніше виявлено проблему, тим ефективнішими є методи втручання. Методи діагностики включають:

- Спостереження. Батьки та фахівці можуть спостерігати за мовленням дитини у природних умовах, звертаючи увагу на вікові норми появи звуків, слів, фраз.

- Бесіда з батьками. Важливо зібрати анамнез, дізнатися про особливості перебігу вагіт-

ності та пологів, ранній розвиток дитини, наявність мовленнєвих порушень у родичів.

- Використання діагностичних методик. Логопеди та психологи використовують спеціальні тести та методики для оцінки рівня мовленнєвого розвитку дитини, виявлення специфічних порушень (Богуш, 2004).

Корекційна робота з дітьми раннього віку з мовленнєвими порушеннями повинна бути комплексною і включати:

- Логопедичні заняття. Вони спрямовані на розвиток артикуляційного апарату, формування правильної звуковимови, розширення словникового запасу, розвиток граматичних навичок, формування зв'язного мовлення.

- Психолого-педагогічна підтримка. Може включати роботу з психологом для вирішення емоційних проблем, пов'язаних з мовленнєвими труднощами, а також консультації для батьків щодо створення сприятливого розвивального середовища.

- Робота з батьками. Батьки відіграють ключову роль у процесі корекції. Важливо навчити їх прийомам стимулювання мовлення дитини вдома, виконанню спеціальних вправ та ігор.

Для забезпечення гармонійного мовленнєвого розвитку дітей раннього віку, а також для підтримки дітей з мовленнєвими труднощами, важливо дотримуватися певних рекомендацій (Богуш, 2009):

- Створюйте сприятливе мовленнєве середовище. Багато спілкуйтеся з дитиною, коментуйте свої дії та дії дитини, читайте книжки, співайте пісеньки, розповідайте потішки. Використовуйте чітке, емоційно забарвлене мовлення.

- Важливість комунікації та мовленнєвих ігор. Заохочуйте дитину до спілкування, ставте запитання, слухайте її відповіді, навіть якщо вони нечіткі. Використовуйте мовленнєві ігри, які сприяють розвитку слухового сприйняття, артикуляційного апарату, розширення словникового запасу.

- Використовуйте розвиваючі іграшки та матеріали. Іграшки, що стимулюють дрібну моторику (конструктори, пазли), а також сюжетні іграшки, що дозволяють розігрувати різні ситуації, сприяють розвитку мовлення.

- Своєчасне звернення до фахівців. При найменших сумнівах щодо мовленнєвого розвитку дитини, не зволікайте зі зверненням до педіатра, невролога, логопеда або психолога.

Раннє виявлення проблеми дозволяє вчасно розпочати корекційну роботу (Гавриш, 2011).

Значення розвитку мовлення у ранньому віці неможливо переоцінити, оскільки цей період є фундаментом для всіх аспектів подальшого розвитку дитини. Це час інтенсивного формування мозкових структур, що відповідають за мовлення і закладення основ комунікативних, пізнавальних та соціальних навичок, які будуть визначати успішність дитини протягом усього життя. По-перше, мовлення є ключовим інструментом пізнавального розвитку. Здатність мислити, аналізувати, узагальнювати, планувати та вирішувати проблеми тісно пов'язана з розвитком мовлення. Через мову дитина пізнає світ, формує поняття, встановлює зв'язки між об'єктами та явищами (Крутій, 2007).

Розвинене мовлення дозволяє дитині краще засвоювати інформацію, розмірковувати над нею та виражати свої думки, що є необхідною передумовою для успішного навчання в майбутньому. По-друге, мовлення є основним засобом соціальної адаптації та емоційного благополуччя. Через мову дитина вчиться спілкуватися з іншими людьми – батьками, однолітками, дорослими. Вона вчиться виражати свої потреби, бажання, емоції та почуття, розуміти інших, будувати стосунки. Здатність ефективно комунікувати допомагає дитині відчувати себе частиною суспільства, долати труднощі у взаємодії та формувати позитивну самооцінку (Саприкіна, 2009).

Труднощі з мовленням у ранньому віці можуть призвести до ізоляції, фрустрації та емоційних проблем, що негативно впливає на загальний розвиток. По-третє, ранній вік є сенситивним періодом для розвитку мовлення, тобто періодом найбільшої сприйнятливості до мовленнєвих стимулів. Мозок дитини в цей час надзвичайно пластичний, а можливості для засвоєння мови є максимальними. Відсутність належної мовленнєвої стимуляції або наявність несприятливих факторів у цей період може призвести до значних затримок або стійких порушень мовлення, корекція яких у більш пізньому віці буде значно складнішою та менш ефективною.

Своєчасна підтримка та стимулювання мовленнєвого розвитку у ранньому віці не лише сприяє формуванню базових комунікативних навичок, але й закладає міцний фундамент для повноцінного пізнавального, емоційного та

соціального розвитку дитини, забезпечуючи її успішну адаптацію та реалізацію в майбутньому. Це інвестиція в особистісний потенціал кожної дитини та майбутнє суспільства загалом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Мовленнєвий розвиток дітей раннього віку є складним і динамічним процесом, який потребує пильної уваги та підтримки з боку дорослих. Розуміння особливостей цього періоду, його етапів, передумов та можливих порушень є ключовим для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Своєчасне виявлення

мовленнєвих порушень та комплексна корекційна робота дозволяють ефективно допомогти дитині та створити міцну основу для її подальшого успіху. Інвестиції у мовленнєвий розвиток дітей раннього віку – це інвестиції в їхнє майбутнє та майбутнє суспільства загалом. Необхідність подальших досліджень в цій галузі, розробки та вдосконалення методів діагностики та корекції, а також підвищення обізнаності суспільства щодо важливості раннього мовленнєвого розвитку є актуальними завданнями сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. (2012). *Дошкільне виховання*. № 7. С. 3–23.
2. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку. (2017). Вид. 2-ге. Київ : Слово. 392 с.
3. Богуш А.М. (2004). Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. К. : Видавничий Дім «Слово». 376 с.
4. Богуш А.М. (2009). Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. К. : «Слово». 407 с.
5. Гавриш Н.В. Використання дидактичних посібників із розвитку мовлення в процесі підготовки дошкільників до школи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IVTqSkDHLw8>
6. Гурковська Т. (2007). Дитина до трьох: психологічний портрет з рекомендаціями. *Дошкільне виховання*. № 12. С. 11–15.
7. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник. А.М. Богуш. (2011). Друге видання, доповнене. К. : Видавничий Дім «Слово». 704 с.
8. Івах С.М., Пантюк Т.І. (2011). Методика співпраці дошкільних закладів з родинами: навч. посіб. Дрогобич. Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного факультету імені Івана Франка. 145 с.
9. Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку: методичні рекомендації до практичних, самостійних робіт здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. С.І. Боярчук. (2022). Луцьк : Вежа Друк. 109 с.
10. Крутій К.Л. (2007). Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД. 248 с.
11. Саприкіна О.В. (2009). Розвиток мовлення дітей раннього віку: комплект матеріалів для занять з дітьми раннього віку. К. : ТОВ «Ранок». С. 22–25.
12. Трифонова О.С. (2008). Виховання звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку. Монографія. Одеса : СВД Черкасов. С. 45–48.

REFERENCES:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini. (2012). *Doshkilne vykhovannia*. № 7. S. 3–23. (in Ukrainian).
2. Bohush A., Malinovska N. *Metodyka rozvytku movlennia i navchannia ridnoi movy ditei rannoho viku*. (2017). Vyd. 2-he. Kyiv : Slovo. 392 s. (in Ukrainian).
3. Bohush A.M. (2004). *Movlennievyy rozvytok ditei vid narodzhennia do 7 rokiv*. Monohrafiia. K. : Vydavnychy Dim «Slovo». 376 s. (in Ukrainian).
4. Bohush A.M. (2009). *Teoriia i metodyka rozvytku movlennia ditei rannoho viku*. K. «Slovo». 407 s. (in Ukrainian).
5. Havrysh N.V. *Vykorystannia dydaktychnykh posibnykiv iz rozvytku movlennia v protsesi pidhotovky doshkilnykiv do shkoly*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IVTqSkDHLw8> (in Ukrainian).
6. Hurkovska T. (2007). *Dytyna do trokh: psykhologichnyi portret z rekomendatsiamy*. *Doshkilne vykhovannia*. № 12. S. 11–15. (in Ukrainian).
7. *Doshkilna lnhvodydaktyka: Teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh*. Pidruchnyk. A.M. Bohush. (2011). *Druhe vydannia, dopovnene*. K. : Vydavnychy Dim «Slovo». 704 s. (in Ukrainian).
8. Ivakh S.M., Pantiuk T.I. (2011). *Metodyka spivpratsi doshkilnykh zakladiv z rodynamy: navch. posib. Drohobych*. Vydavnychy viddil Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho fakultetu imeni Ivana Franka. 145 s. (in Ukrainian).

9. Metodyka rozvytku movlennia ditei doshkilnoho viku: metodychni rekomendatsii do praktychnykh, samostiinykh robot zdobuvachiv osvity spetsialnosti 012 Doshkilna osvita. S.I. Boiarchuk. (2022). Luts'k : Vezha Druk. 109 s. (in Ukrainian).
10. Krutii K.L. (2007). Konspekty zaniat iz navchannia ukrainskoi movy i rozvytku movlennia ditei serednoho doshkilnoho viku. Zaporizhzhia : TOV «LIPS» LTD. 248 s. (in Ukrainian).
11. Saprykina O.V. (2009). Rozvytok movlennia ditei rannoho viku: komplet materialiv dlia zaniat z ditmy rannoho viku. K. : TOV «Ranok». S. 22–25. (in Ukrainian).
12. Tryfonova O.S. (2008). Vychovannia zvukovoï kultury movlennia ditei serednoho doshkilnoho viku. Monohrafiia. Odesa : SVD Cherkasov. S. 45–48. (in Ukrainian).